

KULTURA

A Múcsarnok kiállítása.

Amikor a Múcsarnok kiállításáról először számoltam be, elmondtam azt is, hogy a modern ember az otthonában él. Ezt az otthonot igyekszik a művészet kincseivel tehetsége, vágyai és izlése szerint diszítani s a művészet termését első sorban egyéni nézőpontjából vizsgálja. Ha ez igaz, akkor a diszítés szó azt is megmagyarázza, hogy ami az otthonom hangulatával ellenkezik, vagy méreteken ott el nem helyezhető, az engem, aki szeretem a szépnek látását, aránylag hidegen hagy. Ebből a szempontból azután a képzőművészet alkotásai kell, hogy kapcsolatban legyenek az otthon művészetével is. Szinte látom a gúnyolódó mosolygást: «Hogyisne, a grand art majd az alkalmazott művészetekhez simul. Ennyire nem alázhatja meg magát».

Eszembe jut ezzel a sokat emlegetett mondással szemben, hogy a középkor nagy alkotásai, a freskók, szobrok, domborművek egész tömege mind alkalmazkodott az építészet által megadott helyhez, helyzethez. S ama halhatatlan nagyok nem sirták a vérkönnyeik özönét amiatt, hogy ime megalázódott a nagy művészet. Nem, mert azoknak volt valami érzésük arról, amit úgy neveznek, hogy harmónia... Igen, abban a korban kevesebb volt a művészi szabadoság és több volt a művészet.

Hirdetődik az egyéni meglátás joga. Helyes. Ám ez a jog nemcsak a piktornak meglátásáról, megérzéséről beszél. Ebben a mondásban benne van az a kiméltetlenül megtagasított igazság is, hogy a közönségnek, a szemlélőnek is jogában áll az egyéniségének megfelelő érzés és látás... Azaz csak volna, mert a tétel fölállítói az utolsó részt a saját érdekükben tagadják és beszélnek a zsenik balsorsáról. Ha ezt nézem, akkor Magyarországon mindenki lángész, aki nem boldogul... Az eredmény fényes.

Az emberek tanácstalanul állanak meg a képek, szobrok előtt. Keresik a vezető kezét. Ám ez a kéz rendszerint csoportok, egyesek érdeke szerint mutat. A kritikusok tömege nem világít be tudásával az alkotások körül támadó homályba, de még sűrűbbé igyekszik tenni a sötétséget. Itt is előtérbe lép az emberi gyöngeség, hitványság, az érdek, mely a meggyőződés hangját elnémítja. Csak négy szem között divat az igazmondás. Lelkiismeretről nem beszélek. De strigis vero...

Mi itt a teendő?

Semmi egyéb, mint a szemünknek, izlésünknek iskolába járatása. Önmagunk szigorú megvizsgálása... Elvégre senki sem követelheti, hogy az amatőrök

serege parancsszóra teremjen. Ahhoz, hogy valaki szeresse a művészetet, sok évi megértés kell, de megérzése nélkül sohase közelíthetjük meg... Az érzés, ez az a valami, ami nélkül soha nem lehetünk egyik semmiféle alkotással.

Ha szeretem a tengert, amely alkonyatkor a színek változó pompájában fluoreszkál, ha szeretem a sejtésekkel teli párákat, amely megnyújtja fantasztikus játékával nesztelenül suhanó vitorlások árbocát, ha át tudom érezni, hogy mi az, amikor a holdsugár végigtáncol ünnepi csendben a hullámok taraján, akkor állván ilyen hangulatot elleső vászon előtt, nem nézem, hogy ki festette meg, nagynevű angol festő, Mendlik vagy Komáromy-Katz. A név mintegy. Az a fő, hogy beszél hozzám olyan érzésekről, amelyek elfogtak valamikor régen s amelyek sokszor visszatértek, hogy elfelejtsem az életem apró, mindennapi kellemetlenségét.

Ha belenéztem az Alföldön felkelő nap vörvörös korongjába, ha láttam a levegő rezgését a kukoricatáblák fölött, a napfény vakító foltját tanyaházak fehérre meszelt vályogfalán, ha figyeltem szélmalomok barnára tapasztott oldalán a vitorlák szabályosan változó árnyékát, akár Nyilassy festette, akár Olgyay vagy Mihalik, mindegy nekem. Ha ugyanazt érezte festés közben a piktor a képnek, mint amit én érzek, akkor az a kép szép, legalább nekem az. Csak barbár nem értheti meg azt, amit mondok.

Épen ezért meddő munka annak magyarázása, hogy mi a szép. A szép egyénenként változó. Nekem ez, neked más. Definíciókkal még sohse boldogultak olyanokkal szemben, akiknek az egyéni örömet, tehát a boldogságának egy részét rabolták el idegen kaptafára húzott igazságok hazugságával.

...A katalógus számainak elsorolása helyett azt ajánlom az olvasóknak, hogy nyitott szemmel és szívvel menjenek el a kiállításra. Jobb vezetőre úgysem akadnak.

Ami áll a festőművészet alkotásaira, az a szobrok művészeténél sem változik meg. Ha szeretem az emberi test vonalainak játékát, amelyeken végigsiklik a márvánnak puha viaszos fénye, akkor megállok a Róna szobra előtt, ha megkapja a lelkemet a földből lett ember küzdelme az anyagával, Ligeti Miklós tanulmánya állít meg. Ha közösnek érzem a szénhordó napi kenyerért való verejtékes munkáját, a Pásztor János szobra tetszik nekem. Komor úr a munka, meggörnyesztí a legegyszerűsebb vállat, meghajlítja, megalazza a gerincet. A márvány lágyasága, fehérsége nem illik hozzá. Az ilyen szobrot csak bronzban lehet elgondolni, amelynek sötét anyagából csodás árnyékhatásokat vált ki a patina.

Vannak olyanok, akik rajongói az intim, szűk körre szorított művészi élvezetnek. Akik — zenei nyelven szólva — jobban szeretik Chopin Nocturnejét a Wagner muzsikánál. Ezek nem eltévelyedett emberek. Nem. Rendszerint ilyenek az álmodók, a poéták, a hallgató, a csendes emberek. Ezeknek a rézkarc, a plakett a gyönyörűségük. Megérttem őket. A modern művészet egyik kinövése a vonal, a rajz elhanyagolása. Azt hiszik némelyek, hogy a szín mindent pótol... Ime, megint előretolakodik ama bizonyos harmonia. A vonalat szerető művészek megteremtették tehát a grafikát, amely külön életében fejedelmi jogokat gyakorol. A rajz segítségével mesevilág, csodavilág támad varázsszóra a művész tűjének munkája nyomán. Aranybarna tónusú rajzok, amelyek a finom papírlapon szenzációkról, művészi élményekről regélnek. És milyen finom, lágy, megvesztegető a hangjuk... Ezen a kiállításon nincsenek erős alkotások. Érzem a nemrég mult grafikus tárlat hatását.

A plakett ugyanolyan szubtilis, finom művészeti termék, mint a grafika. Tenyérnyi bronzlapocska, amelyen valakinek, valaminek az alakja vésődött ki. Hatásában lehet monumentális, nagyobb, művészibb, mint métermázsákra rugó bronztömegek értéke. — A finomságát emeli az az érzés, hogy elfér a kezemben, csak én látom, talán még az is, akinek megmutatom, a harmadik teljesen felesleges. Milyen önző is az ember... A kupolacsarnokban, üvegvitrinákban Berán és Moiretnek vannak érmei, bronzlapjai.

... Mindezeket a gondolatokat valami csak úgy váltotta ki belőlem... Ahogy csendesen megyek kifelé, a Műcsarnok kapuja előtt a Zala méretekben óriási bronz harciszekere állít meg. Tudással megmírt szoborcsoport. A görög biga... Istenem, milyen régen volt, amikor meghurcolta Achilles Hektornak megmerevült, elkinzott holttestét...

Margitay Ernő.